

ראה
ה' תשע"א
כתובת:
Oraysa10@gmail.com
il.com

אורחיה דתא

לע"ג צפורה הדסה ב"ר אברהם ברוך ת.ג.צ.ב.ה.

פרשת ראה

בשר תאווה

דברים פרק יב (כ) פי ירחיב ה' אלהיך את גבולך כאשר יפר לך ואמרת אכלה בשר
פי תאווה נפשך לאכל בשר בכל אות נפשך תאכל בשר: (כא) פי ירחק ממך המקום
אשר יבחר ה' אלהיך לשום שמו שם ונבחת ממקורך ומצאנך אשר נתן ה' לך כאשר
צויתך ואכלת בשעריך בכל אות נפשך: (כב) אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל פן
תאכלנו הטמא והטהור יחדו יאכלנו: (כג) רק חזק לבלתי אכל הדם פי הדם הוא הנפש
ולא תאכל הנפש עם הבשר: (כד) לא תאכלנו על הארץ תשפכנו פנים: (כה) לא
תאכלנו למען ייטב לך ולבניך אחרים כי תעשה הישר בעיני ה': (כו) רק קדשיך אשר
יהיו לך ונדריך תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה': (כז) ועשית עלתיך הבשר והדם
על מזבח ה' אלהיך ודם ישפך על מזבח ה' אלהיך והבשר תאכל: (כח) שמר
ושמעת את כל הדברים האלה אשר אנכי מצוה למען ייטב לך ולבניך אחרים עד עולם
פי תעשה הטוב והישר בעיני ה' אלהיך: ס

שאלות:

(פסוק כ) לשון הפסוק צ"ב, שחזר ושילש על תאות נפשו לאכול בשר, ונראה כאריכות יתר. עוד צ"ב שהרי לא
הודיע עדיין שמותר לאכול בשר בכל מקום, וא"כ מה פשר "בכל אות נפשך תאכל בשר". (כא) "כי ירחק ממך",
משמע שהוא דומה לנאמר למעלה "כי ירחיב", ולכאור' אינו דומה כלל, שהרי כי ירחיב הוא מציאות ובה בלשון
כאשר ירחיב, ואילו כי ירחק ממך הוא נתינת טעם להיתר אכילת בשר, יען שהמקום רחוק ממך. עוד צ"ב מהו
לשון 'וזבחת', שהרי לא בא כאן להזהירם על הקרבנות. (כב) לא נתבאר מה צורך וטעם להקשה לצבי והאיל,
מדוע לא שייך לומר שהטמא והטהור יאכלנו ואינו קרבן. (כג) צ"ב מדוע אסר כאן על אכילת דם, שהרי כבר

נזכרו דיניו בתורה כמה פעמים. כמו"כ מדוע הדגיש איסורו 'רק חזק', שמשמע שיש הו"א להתיר אכילת דם, ומהי ההו"א לכך. עוד צ"ב מה פשר ב' הענינים, אכילת דם ואכילת דם עם הבשר, הלא סו"ס שניהם דם הם. (כד) מה פשר הציווי על הארץ תשפכנו, הלא יש רק איסור אכילה בדם, ומה איכפ"ל מה יעשה בהם. (כה) צ"ב מדוע הוסיף פעם נוספת לא תאכלנו, ומה נתחדש כאן. כמו"כ מהי הברכה המיוחדת שיטב לו ולבניו כתוצאה ממניעת אכילת הדם. (כו) מדוע חזר על הציווי של הבאת הקרבנות, שהרי נאמרה קודם לפרשה זו באריכות. (כז) מדוע נזכר ענין העולות כאן, ומדוע סיים באכילת בשר שאין העולה נאכלת. (כח) מדוע חזר ואמר למען יטב לך, אחר שכבר אמר כן לעיל.

ביאורים:

בביאור פרשה זו נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא (חולין טז:--יז.), ולכו"ע באה פרשה זו, לאפוקי מפרשה האמורה בפ' אחרי מות.

ושם נאמר (ויקרא פרק יו, א) וידבר ה' אל משה לאמר: (ב) דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל ואמרת אליהם זה הדבר אשר צוה ה' לאמר: (ג) איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה: (ד) ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' לפני משכן ה' דם יחשב לאיש שהוא דם שפך ונכרת האיש החי מקרב עמו: (ה) למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר הם זבחים על פני השדה והביאם לה' אל פתח אהל מועד אל הפתח וזבחו וזבחי שלמים לה' אותם: (ו) וזרק הפתח את הדם על מזבח ה' פתח אהל מועד והקטיר החלב לריח ניחח לה': (ז) ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים אשר הם זנים אחריהם חקת עולם תהיה זאת להם לדורתם: (ח) ואלהם תאמר איש איש מבית ישראל ומן הגר אשר יגור בתוכם אשר יעלה עלה או זבח: (ט) ואל פתח אהל מועד לא יביאנו לעשות אתו לה' ונכרת האיש החי מעמיו: (י) ואיש איש מבית ישראל ומן הגר בתוכם אשר יאכל כל דם ונתתי פני בנפש האכלת את הדם והכרתי אתה מקרב עמך: (יא) כי נפש הבשר בדם הוא ואני נתתי לכם על המזבח לכפר על נפשתיכם כי הדם הוא בנפש וכפר: (יב) על בן אמתני לבני ישראל כל נפש מכם לא תאכל דם והגר הגר בתוכם לא יאכל דם: (יג) ואיש איש מבני ישראל ומן הגר בתוכם אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל וישפך את דמו וכסחו בעפר: (יד) כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא ואמר לבני ישראל דם כל בשר לא תאכלו כי נפש כל בשר דמו הוא כל אכליו יכרת: (טו) וכל נפש אשר תאכל גבלה וטרפה באזרח ובגר וכבש בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב וטהר: (טז) ואם לא יכבש ובשרו לא ירחץ ונשא עונו: פ

וכך לשון הגמ': הכל שוחטין, ולעולם שוחטין: לעולם שוחטין - מאן תנא? אמר רבה, רבי ישמעאל היא; דתניא 'כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך כאשר דבר לך ואמרת אוכלה בשר וגו', ר' ישמעאל אומר, לא בא הכתוב אלא להתיר להם בשר תאוה, שבתחלה נאסר להם בשר תאוה, משנכנסו לארץ הותר להם בשר תאוה, ועכשיו שגלו יכול יחזרו לאיסורן הראשון? לכך שנינו - לעולם שוחטין. מתקיף לה רב יוסף, האי לעולם שוחטין, לעולם שוחטין ואוכלין מבעי ליה! ועוד, מעיקרא מאי טעמא איתסר? משום דהווי מקרבי למשכן, ולבסוף מאי טעמא איתסרו? דהווי מרחקי ממשכן, וכ"ש השתא דארחיקו להו טפי! אלא אמר רב יוסף, רבי עקיבא היא, דתניא, 'כי

ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשום שמו שם וזבחת מבקרך ומצאנך, ר' עקיבא אומר, לא בא הכתוב אלא לאסור להן בשר נחירה, שבתחלה הותר להן בשר נחירה, משנכנסו לארץ נאסר להן בשר נחירה, ועכשיו שגלו יכול יחזרו להתירן הראשון? לכך שנינו, לעולם שוחטין.

במאי קמיפלגי? רבי עקיבא סבר, בשר תאוה לא איתסר כלל, ר' ישמעאל סבר, בשר נחירה לא אישתרי כלל. בשלמא לרבי ישמעאל, היינו דכתיב 'ושחט את בן הבקר', אלא לרבי עקיבא מאי ושחט? קדשים שאני. בשלמא לרבי ישמעאל, היינו דכתיב 'הצאן ובקר ישחט להם', אלא לר' עקיבא מאי הצאן ובקר ישחט להם? ינחר להם מיבעי ליה! נחירה שלהן זו היא שחיטתן.

בשלמא לר' עקיבא דאמר בשר תאוה לא איתסר כלל, היינו דכתיב 'אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל כן תאכלנו', אלא לרבי ישמעאל, צבי ואיל גופיה מי הוי שרי? כי אסר רחמנא - בהמה דחזיא להקרבה, אבל חיה דלא חזיא להקרבה לא אסר רחמנא. ע"כ הנוגע לענין.

שיטת רבי ישמעאל:

לשיטת ר"י, באה פרשת אחרי לאסור אכילת בשר צאן ובקר במדבר, זולת אם הביאום קרבן שלמים במשכן. כנגדה באה פרשה דידן להתיר להם אכילת בשר תאוה, שאין צורך להביאם שלמים לה', אלא יכול לאכול בשר כתאות נפשו בכל מקום.

עפ"י ז' יבוארו הפסוקים באופן הבא. כנגד מה שנזכר שם (פסוקים א-ז) שאסור לאכול בשר זולת אם הביאום קרבן, כנגדם אמר כאן שאחר שנכנסו לארץ ונתרחקו מהמשכן הותר להם לאכול בשר כרצונם בלא קרבן.

מטעם זה תלא רחמנא ב'כי ירחיב לך', יען שזהו הטעם, שמאחר שכבשו, מעתה היו צריכים ישראל להשאר במקום שכובשים, וממילא נתרחקו ממקום המשכן, ומעתה איך יאכלו בשר? על זה אומרת התורה שבכל אות נפשך תאכל בשר.

והנה בטעם שנאסר להם לאכול בשר תאוה במדבר, נזכרו בתורה כמה ענינים, א. כי הנהגתם בדור המדבר היתה בישורון מלך, וממילא איך ישחט בשר בלא תת חלק לה', ולכן היו צריכים להביאו קרבן. ב. שלא יזבחו לשעירים המצויים במדבר, אלא יביאום רק קרבן לה'. ג. משום נתינת הדם, כי הדם הוא הנפש, ולכן היו צריכים לזרוק דמם על המזבח.

עפ"י ז' בא הפסוק הראשון להסביר את פשר החילוק, ואמר א. כי ירחיב את גבולך, ואמרת אכלה בשר. ב. כי תאוה נפשך לאכול בשר. ג. בכל אות נפשך תאכל בשר. וכנגדם אמורים הפסוקים הבאים אחריהם בהרחבת הדברים.

א. כנגד כי ירחיב אמר 'כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' לשום שמו שם', שהוא נתינת טעם, שהרי ירחק ממך המקום, וממילא לא שייך להביאם אל המשכן. כמו"כ אינם בישורון מלך שצריך להביא חלק לפני ה', אלא הם רחוקים ושייך בהם אכילה בסתם. אלא שבכל זאת יש ענין דומה לקרבן, כי 'זבחת מבקרך - כאשר צויתך', שבקרבת נצטוו על השחיטה, וזה מחייב גם את החולין (ע' רבינו בחיי), ובעבור מצוה זו זכו להרחבת גבולם,

יען שגם אכילת חולין שלהם דומה לקרבן בענין מה, וז"ש בספרי (ראה כג) "עשה מצוה האמורה בענין, שבשכרה ירחיב ה' את גבולך". לכן גם יש לשון נופל על לשון "כאשר דבר לך" כנגד "כאשר צויתך"¹.

ומוסיף הפסוק 'ואכלת בשעריך בכל אות נפשך', כל תאמר שלכה"פ בירושלים צריכים לאכול קדשים לאכילת בשר, אלא שמאחר שנשתנה צורת העם בהיותם בארץ מאשר היותם במדבר, לכן נשתנה דין אכילת הבשר. כי במדבר כשהם בדגליהם נאסר להם, אבל בארץ מותר הדבר בכל שעריך, כי נשתנה מצבם שאין ה' בתוך המחנה בהנהגה גלויה, אלא שיש הנהגה נסתרת יותר, (כידוע הענין).

ב. כנגד 'כי תאוו נפשך לאכול בשר', קאמר את הפסוק 'אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל' וכו'. וה"פ, מאחר שבמדבר היה הענין שלא יזבחו לשעירים וכו', אולם בא"י אין מקום חשש כזה, לכן הותר להם לאכול בלא קרבן. אלא שדימה את הענין לצבי ולאיל בכמה פרטים (יעוין רמב"ן באריכות), והוסיף בס"ד, כי יל"ע האם בדור המדבר הותר להם חיה טהורה, שהרי היא בשר תאוה². עז"א כאשר יאכל את הצבי וכו' שאין בו ענין קרבן כלל, כך גם הותר להם לאכול בשר תאוה בלא קרבן כלל, כי אכילת הבשר מצד ש'תאוה נפשך לאכול בשר', וגם בשר חיה טהורה ניתן להם עבור תאות אכילת הבשר. עוד נוסף כאן, טעם, כי בדור המדבר לא יכל הטמא לאכול בשר, אבל עתה יכולים לאכול הטמא והטהור, וזה מורה שהורחבה היריעה, שבדור המדבר נתנו הצבי והאיל לתאוה ולטמא, ומעתה גם שאר השחיטות דומים להם.

ג. כנגד מה שבדור המדבר נתחייבו להביאם קרבן, כדי לשפוך את הדם שהוא הנפש על המזבח, וכנגד 'בכל אות נפשך תאכל בשר', בא לומר שמכל מקום אל תאמר שהותר הענין והותרה הרצועה אצל הדם, כי רק בדור המדבר נאסרו באכילת הדם משום שצריכים להביאם אל המזבח, אולם עתה שאין מזבח לפנייהם ממילא הותרו בהם. קמ"ל שנאסרו בדם.

אלא ששם (פסוקים ו-טז) נתבאר שיש ג' ענינים בדם, א. שהדם צריך להקריבו ולכן נאסר לאכילה. ב. שצריך לכסותו ויש לו דין קבורה. ג. משמע שם שיש לו דין נבלה וטרפה, היינו שהדם הוא דבר מת, ואסור לאכול דבר מת.

עפ"י קאמר (כג), א. שלמרות שבכל אות נפשך תאכל בשר, מכל מקום עדיין הענין עומד באם יש בו דם, כי רק חזק לבלתי אכול הדם, ונתן טעם חדש לאיסור, לא משום שצריך להקריבו, אלא משום שהוא הנפש, ולכן נאסר, וגם עם בבשר עצמו יש דם נאסר לאכילה. ב. (כד) שמלבד שאין כאן מצוה לזרוק על המזבח, אין גם מצוה לכסות את הדם, אלא על הארץ תשפכנו כמים, ולמרות זאת לא תאכלנו, כי איסורו עצמי, לא משום שהוא טעון קבורה. ג. (כה) עוד הוסיף, שלא תאכלנו משום שהוא כנבלה וטרפה, ולכן במניעת אכילתו יטב לך וכו' כי זהו הישר בעיני ה', ובאבן עזרא "למען ייטב לך - שלא יאכל נפש בהמה שתשבש נפשו. גם הנפש, והצורה בדמות האב, על כן 'לבניך אחריך'". היינו שדומה לנבלה וטרפה המטמטם נפשו של האדם, ונדבקת בו נפש הבהמה, וזהו טעם נוסף, שמלבד כל הטעמים הנ"ל הנה זהו הישר בעיני ה', וממילא קיומו גורם שכר, ככל שמירת החוקים.

¹ ואם צויתך היינו בסיני בע"פ, י"ל כאשר דבר לך, היינו ע"י הנביאים בע"פ, ואיירי בגבול שלא נזכר בתורה להדיא, אלא בגבולות יחזקאל, עיין ספרי ודוק. (וכבר יסד המלבי"ם שדיבור הוא בע"פ, והנביאים נקראו 'דבר ה').

² וברמב"ן חולין יז. משמע שמכאן הוכיח ר"ע שלא נאסר להם בשר תאוה מעולם, כי חיה לא נאסרה לאכילה. אולם ר"י מצי לתרץ, שרק צאן ובקר שזה זובחים על פני השדה נאסר להם בתאוה אבל חיות לא מקריבים כלל. או יאמר, שחיה טהורה איננה מצויה ובפרט במדבר, אבל צאן ובקר שזה מצוי לכל, זהו 'בשר תאוה'.

מעשה יובן, שחזר ושנה את הלכות הקרבנות, לומר שלמרות שבבשר תאווה נשתנה הדין, מכל מקום עדיין נשאר ענין הבאת הקרבנות, וכבודור המדבר, וטעם ראשון לא זו ממקומו, אלא שנוספו טעמים נוספים באיסור הדם ובצורת אכילת הבשר.

אבל בקדשים (כו) תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה', ושם יש שני סוגים (כז), א. 'עולתיך' שקרבים 'הבשר והדם' בצוותא, ב. 'דם זבחיך' שהם השלמים, שזה נשפך ואילו הבשר נאכל. אצל המזבח קיימים שני הסוגים האלה, גם אכילת בשר עם הדם, וגם אכילת דם לחוד. הם הטעמים הידועים מפ' אחרי באיסור הדם, יען שהם מיועדים למזבח, אבל כאן נוסף ונתבאר, שלמרות שבבשר תאווה הותר, הנה במזבח נותר הענין על מתכונתו הראשון, ולכן מידת חסידים להביא קדשים ועולות למזבח, ונודרים ונודרים לה' קרבן.

כאן הוסיף ברכה חדשה (כח), שאכן איסור הדם הוא 'הישר' בעיני ה', אולם הבאת הקרבנות הם 'הטוב' לפני ה', ואם 'שמור' לבלתי אכול את הדם שהוא הישר, וגם 'שמעת' להביא קרבנות בנדבה לפני ה', הנה 'טב לך ולבניך אחריך עד עולם', שעל מניעת הדם שכרו יטב לך ולבניך בלבד, ועל קיום הטוב, נוסף גם 'עד עולם', כי מסגולת הטוב שהוא שומר חסד לאלפים.

שיטת רבי עקיבא:

ושיטת רבי עקיבא כמו שהובא למעלה, שעיקר ההבדל הוא בבשר נחירה, שבמדבר הותר להם ואילו בא"י נאסר להם, ואילו בשר תאווה לא נאסר להם מעולם, ופרשת אחרי איירי בקרבנות שהקדישם ולכן צריך להביאם אל מזבח ה'.

אולם נראה שטעם ההיתר לבשר נחירה, גם הוא נעוץ במה שדור המדבר היה בו ישורון מלך, ואילו בא"י נתרחקו מהמקום. כי בדור המדבר היה ניכר ההבדל בין קדשים לאכילת תאווה, במה שהקרבן נשחט ואילו בשר תאווה ניחר. ולא היה מקום להחשיב בשר תאווה לשחטם כקדשים, אבל עתה שרחק המקום, נצטוו שחולין שלהם יהיה בו צורת קדשים, למען ידעו שה' נותן להם בשר לאכלה, ויהיו חוליהן קדושים במידת מה.

לשיטת ר"ע בא הכתוב לומר 'כי ירחיב וכו' ואמרת אוכלה בשר', שלמרות שנצטוו בפסוק הבא 'וזבחת' שמעתה נאסר להם אכילת נחירה אלא צריכים זביחה ושחיטה כקרבן, מכל מקום אין הכוונה שצריך להביאו קרבן לה', ואין הכוונה שצריך להעלותו בבמה, אלא 'בכל אות נפשך תאכל בשר'.

או שבא ללמד מידת ד"א, וכמאמרם בחולין (פד) שרק אם ירחיב גבולם אז הותר להם לבזבז מממונם לאכול בשר. או שבא לומר שמידת בתחילת הכיבוש נאסר להם נחירה, מיד כי ירחיב וכו' חייב הוא בזבחת.

אולם יותר נראה לי, שה'פ, שהרי בשעת מלחמה הותר להם לאכול בלא שחיטה ואפילו קתלי דחזירי, מעתה תאמר שהותר לך בכל 'אות נפשך לאכול בשר', וכמו שעת מלחמה. לזה בא הכתוב לומר, שלמרות שירחק ממך המקום, מכל מקום זבחת מבקרך וכו', שצריך לשחוט בשר לאכילה כדין הקרבן. גם יש בו נתינת טעם, שמשום שירחק המקום, לכן נצטוו שלא יאכלו בשר נחירה אלא בשר שחיטה, שגם חולין שלהם יהיה להם דין כקרבן. אלא שמכל מקום אינו כקרבן ממש, ורק בשחיטתו יש דין כקרבן, אבל באכילה הוא נאכל כצבי וכאיל, שהטמא

והטהור יאכלנו, וכמו שבצבי אין הו"א שבשרו כקרבן, כך גם בשר תאווה אין דינו כקרבן. כי לשיטת ר"ע בשר תאווה לא נאסר להם מעולם, אלא שבא לאפוקי שלמרות שנאסר להם נחירה והעלו את החולין למדרגת קרבן בשחיטתו, מכל מקום אין דינו כקרבן רק בדין השחיטה בלבד. (אולם עיין רמב"ן בחולין שם).

אולם בדין הדם, שוים ר"י ור"ע שבא להשוותו עם הקרבן, אלא שלר"ע בא לומר, שלמרות ששחיטתו כקרבן, אין דמו כדם הקרבן שצריך זריקה וכדו', אלא על הארץ תשפכנו כמים, ואיסור אכילתו עומד מצ"ע.

ובדרך אפשר, שמא יש כאן גם נתינת טעם מדוע צריך לשחוט חולין, יען שנאסר להם הדם, הרי שהשחיטה גורמת להוציא דם הנפש בשופי, אבל הנחירה אינה מוציאה את הדם בקל, ולכן נצטוו לשחוט, ויל"ע.

ולשיטת ר"ע מובן מדוע מודגש הטובה על שמירת השחיטה, כי מאחר שרק עתה נאסרה עליהם, ממילא צריכה התורה להדגיש טוב ויושר הענין, שע"י קיום המצוה יטב להם עד עולם. (וגם נרמז בזה, שאינה מצוה התלויה בארץ, אלא היא חובת הגוף, ולכן לא הובטחו בה על אריכות ימים על הארץ, אלא בטוב לעולם).

שבת שלום ומבורך